

Eskişehir İnanç Turizminde Seyitgazi Ağırlığı

İlyas Küçükcan
Araştırmacı – Yazar

Söz konusu olan durum bir inançsal görevin yerine getirilmesi değildir.

Bir tarihsel kişiye veya esere duyulan derin ve içtenlikli saygının ritüeller eşliğinde sunulmasıdır

İlksöz

Hızlı değişimle bağlantılı olarak her sahada şaşırtıcı gelişmelerin yaşandığı dünyamızda bir zamanlar sadece ekonomik yönü öne çıkarılarak “Bacasız Fabrika” diye adlandırılan turizm sektöründe yeni branşlaşmaların toplumsal yaşayışa katıldığına tanık oluyoruz. Genel açıdan amaç ortaklığı taşımasına karşın her biri planlama, uygulama ve sonuç yönünden farklı özellikler taşıyan bu faaliyetlerin kıyı, dağ, doğa, kültür, sağlık ve inanç gibi adlar altında gruplandırıldığını görüyoruz. Böylesi bir oluşum içinde önemi hergün artan “inanç turizmi” dalında yoğunlaşmış birkaç örnekten söz edeceğiz. Toplanma özelliğinden dolayı da konumuza “Eskişehir İnanç Turizminde Seyitgazi Ağırlığı” olarak belirledik.

İnanç Turizmi Derken

Sözlüklerde “Bir düşünceye gönülden bağlı olma” şeklindeki ilk anlamlandırılmasıyla verilen “inanç” sözcüğünü biz de bu anlamıyla ele alacağız. Çünkü, tanıtılacak örneklerdeki etkinlikler her ne kadar inanç merkezli öğeler taşıyorlarsa da onları tamamlayan kültürel motiflerin de birlikteliğiyle gerçek tanımlamasına kavuşuyorlar. Burada söz konusu olan durum bir inançsal görevin yerine getirilmesi değildir. Bir tarihsel kişiye veya esere duyulan derin ve içtenlikli saygının ritüeller eşliğinde sunulmasıdır. Ya da anılan değerlerin yaşamamış olmasına ve varlığına yönelik hissedilen derin hoşnutluğun sergilenmesidir. Hal böyle olunca da sözcüğün “bir dine inanmak, iman, itikat” gibi ikincil anlamları çerçevesine giren “Hac ve Umre” turizmi benzeri uygulamalar konu dışında kalmaktadır.

Unutulmamalıdır ki değinilen nitelikteki örneklerin bir yörede yoğunlaşması kendiliğinden oluşmuş bir olgu değildir. Onlar, tarihsel ve toplumsal gelişmelerle ilişkili olarak gruplanmış ve adeta kutsallık kazanmışlardır.

Bu bağlamda Seyyid Battal Gazi ve Külliyesi merkezli oluşmuş grupta ise Sücaatin Veli ve Külliyesi, Üryan Baba ve Türbesi, Melik Gazi ziyareti

ve onların uzantıları olan yatırlar, mezarlar yer almaktadır. Onlar inançsal nitelikleriyle kutsallaşmış; tarihsel nitelikleriyle de kalıcılaştırmışlardır. Dolayısıyla bu yönleriyle turizm faaliyetlerine konu olmakta ve yerelden genele giden benimsenmeleriyle de kuşaktan kuşağa geçmektedirler.

Turizm Değerlendirmesi Açısından Örneklerimiz

Değinilen üçlü içinde başat konumda olanı Seyyid Battal Gazi ve Külliyesidir. Oradaki uygulama ve yaşayış diğerlerine de önderlik etmiştir. O nedenle inanç turizmi açısından ilk üçünde de ortak özellikler görülmektedir.

Bilindiği gibi külliye, Eskişehir’in en eski ve şirin ilçe merkezlerinden Seyitgazi kasabasının güneybatısındaki Üçler bayırındadır. Yeri itibarıyla kasabaya ve önünde uzanan “Seydisuyu” ovasına hakim konumdadır. Seyitgazi’ye kuzeyden, batıdan ve kuzeydoğudan girişte yeşillikler içindeki külliyein görkemli ve etkileyici bir görünümü vardır. Orayı anlamlı kılan kahraman da külliyeindeki türbesinde sonsuz uykusunu sürdürmektedir.

Seyyid Battal Gazi’nin dünyamızdan

ayrılışının üzerinden yaklaşık 1250 yıl; külliye'nin yapılışının üzerinden ise 800 yılı aşkın bir süre geçmesine karşın her ikisi de yaşamakta ve yüzyıllardır kültürümüzün ebedi konukları olarak manevi güçleriyle insanları çevrelerinde toplamaya devam etmektedirler. Her ne kadar külliye zaman içinde kimi olaylarla bağlantılı olarak bazen yalnızlaştırılmış ya da kısmen tahribata uğramışsa da halk içinde manevi saygınlığını hep korumuş; Battal Gazi ise tüm dönemlere dokunulmazlığıyla damgasını vurmuştur.

Tarihten aldıkları güçle ölümsüzleşen bu iki değeri, günümüze taşıyan potansiyel güç kaynağını biraz daha yakından tanımaya çalışalım.

Seyyid Battal Gazi'nin Önemi

Miladın 7. Yüzyılı ortalarıyla 8. Yüzyılın ilk yarısında yaşadığı kabul edilen Seyyid Battal Gazi İslam ordularınca Bizans'a karşı sürdürülen Anadolu seferlerinde üstün yararlılıklar göstermiş ve Akrenion savaşında (740) yaralanıp bugünkü türbesinin olduğu yerde son nefesini vermiştir. Bu tarihsel gelişim bağlamında İslami

dönemin Battal Gazi'si "gaza" uğruna şehit olan kahraman kimliğiyle gönüllere yerleşmiş ve kutsallık kazanmıştır.

Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinin başlangıcı olan 11. yüzyıla kadar gönüllerde ve efsanelerde yaşamış olan kahramanımız, Anadolu Selçuklularınca adına yapılan türbe ve kimliğine eklenen Alp-Eren sıfatıyla tarih sahnesine yeniden taşınırken, Oğuz boylarının batıya ilerleme politikalarında da manevi bir güç kaynağı olmuştur. Böylece gaza-eri kimliğine bir de Alp-Erenlik sıfatı eklenmiş ve kutsallığı daha da artmış bir Seyyid Battal Gazi gündeme yerleşmiştir.

İzleyen süreçte ise (13. yy) Anadolu'nun toplumsal yaşayışını yeniden yoğuran ve etkileri günümüze kadar ulaşan sufizm'in önderlerinden Hacı Bektaş Veli'nin (o dönemin bilgeleri çerçevesinde) bağlamli Battal Gazi akraba bağlamli*, mekanına yaptığı uzun süreli ve tekrarlı ziyaretleri sırasında açtığı zaviyesinde öğretisini yaygınlaştırması ve peygamber ailesine varsayılan yakınlığın da etkisiyle "eren" sıfatı, kahramanımızın tanıtıcı kimliği olmuştur.

Kahramanımızın İki Kimliği

Külliye'de uzun yılların gözlemleri göstermiştir ki inanç ziyaretlerini gerçekleştirenler kahramanımızın yukarıda değinilen iki kimliği etrafında ve külliye'nin işlevi çevresinde kümelenmişlerdir. Bunlar:

◆ Gaza uğruna şehit olan kahramanımızın İslami kimliği etrafında kümelenenler.

◆ Gaza kahramanı bu kişinin “alplik ve erenlik” kimliğini öne alıp mekan bağlantılı kümelenenler.

Bu iki inançsal yaklaşımı görmezden gelerek ya da birini diğerinin yerine ikame etmeye kalkarak yapılacak herhangi bir düzenleme kalıcı ve cacaklayıcı olmayacaktır.

İşlevsel bir planlama için iki kümelenmenin de yakın bakışla ele alınmasında yarar vardır.

Birinci gruba girenlerin oranı genel inanç ziyaretçileri topluluğunda %20 civarındadır.

Bunlar için Seyyid Battal Gazi’nin gazaeri ve İslam kahramanlığı yanında külliyein cami ve türbe bölümleri asıl ilgi alanını oluşturur. Ama, ziyarette gelişlerinin tek ve temel amaçları yalnızca kahraman ve külliyesi değildir. Onlar için bu iki değer çoğu kez başka inançsal yerleri kapsayan bir gezi bütünlüğünün aşamalarından biridir.

İnanç Ağırlıklı Gereksinimler Karşılmalı

Ekseriyetle de Mevlana türbesi ve müzesi amaçlı olarak düzenlenmiş gezi sırasında gezilip görülen bir mekan durumundadır. Onlar kutsallık ağırlıklı biçimde ve huşu içinde namaz ve dua birlikteliğinde ziyaretlerini gerçekleştirirler. Bu grupta

kümelenenlerin külliyeeye dönük ekonomik ve kültürel getirileri pek ön planda değildir. İşin geniş açılı veya çok yönlü tarihsel geçmişi, geleceği onları pek ilgilendirmez. Görünen beklentileri inanç ağırlıklı gereksinimlerinin yeterince karşılanmasıdır.

Seyyid Battal Gazi’yi ve Külliyesini Alp-Eren kimliğinin kutsallığında ziyaret edenler ise buradaki inanç turizminin asıl aktörleridir. İnanç ziyaretçilerinin %75’ini oluşturan bu grubun o günkü gezi programında

sadece kahramanımız ve mekanı vardır. Bir başka deyişle her iki tarihi değeri bütünleştirerek ziyaret edenlerin o günkü tek ve temel amaçları Battal Gazi ve Külliyesidir. Gezi, aslında onlar için bir inançsal hizmeti yerine getirmek amacıyla düzenlenmiştir.

Ekonomik ve Kültürel Getirileri Yüksek

Hizmet daha çok adaklı, kurbanlı ritüellerle başlar; dualar, niyazlar ve benzeri ritüeller eşliğinde devam eder. Mekanın ve kahramanın tarihi geçmişi, bugünü ve geleceği de onların ilgi alanları içinde yer alır. Kahramanın ve mekanın manevi havasıyla bütünleşerek sürdürürler ziyaretlerini. Eskişehir ve yakın çevresi dışında Antalya’dan - Ordu’ya, Malatya’dan - Trakya ve Balkanlara yurdun dört bir yanından Hacıbektaş ve Elmalı’ya uzanan çizgiler boyunca yaygınlık gösteren gelenekli ziyaretçilerin değinilen merkezlere dönük ekonomik ve kültürel getirileri yüksektir. Bu katılımla her iki değeri de bugünlere taşıyan başlıca etmenlerden biri olmuştur.

Onların beklentileri kesim, pişirme, konaklama ve tuvalet hizmetlerinin

yeterince karşılanması; görevlilerin içtenlikli ve sevecen davranmalarıdır. Bu grupta kümelenenler için Sücaattin ve Üryan Baba ile onların mekanları da aynı değerdedir. Benzer yaklaşımlar oralandaki ziyaret faaliyetlerinde de geçerlidir. Hangisinde olursa olsun ritüelli ziyaretin ana duygularından biri de Hacı Bektaş Veli'ye gıyabında gösterilen sevgi ve bağlılıktır. Yukarıda sergilenen inançsal ziyaret farklılığının amacı, birini diğerine üstün tutmak değildir. Maksat oradaki yaşantıyı olduğu gibi yansıtmaktan ibarettir. Bunların İslami kurallar açısından değerlendirilmesi ise zaten bu yazının konusu değildir.

Sonuç

Henüz tamamlanmamış olmakla birlikte Seyitgazi ve Sücaattin'deki külliye ve bağlantılarında geçmişe göre değişen çok şey vardır. Bakım, çevre düzenlemesi, tanıtım, ulaşım, bakım, onarım, konaklama hizmetleri açısından gelişmişlikler söz konusudur. Külliye'de çevre bakımı ve ağaçlandırma, yeterli temiz su ve bakımlı tuvalet hizmetleri oldukça iyi düzeydedir.

Seyitgazi'yi Eskişehir'e bağlayan; ağaçlıklı yeni yol ulaşım açısından çok elverişlidir. Ayrıca Hamidiye sapağı

üzerinden Ankara, Afyonkarahisar ve Frigya vadisi bağlantıları da bütün yıl trafiğe açık ve elverişli ulaşım hatlarıdır.

Hal böyleyken kimileri zaman zaman sosyal medyada Seyitgazi ve külliyesinin, çevrenin 80-90 yıl önceki bakımsızlık ve terk edilmişlik çağrıştıran görüntülerini ekrana taşıyarak "İşte, Seyitgazi'nin hali bu" izlenimi yaratmaktan adeta memnun olmaktadır. Böyle davranmakla neyi amaçladıkları pek anlaşılmayan bu ilgisizlere ve bilgisizlere gereken yanıtlar hemen verilmelidir. Yeterli duyarlılık tarafımdan her fırsatta gösterilmektedir. Daha iyiyi aramak elbette yararlıdır. Ama, bu günümüzün gerçekleştirilmişliklerini de görmezden gelerek yapılmamalıdır.

Seyyid Battal Gazi Külliyesi'nin bölüm girişlerinde yer alan ve mimari açıdan içerdikleri teknik bilgileriyle çok dar bir tabana hitap eden bilgilendirme levhalarının yanına işlevselliği yüksek geniş tabanlı iki dilli bilgilendirme levhalarının konulması çok yararlı olacaktır. Yine sürekliliği olan görüntülü bilgilendirmenin de önümüzdeki dönemde hayata geçeceği umulmaktadır.

Son yıllarda artan oranda turist alan Eskişehir turlarının Seyitgazi ve Frigya hattını da kapsamalarının yolları mutlaka aranmalıdır. Bir bilim ve sa-

nat adamı olan Prof. Dr. Nabi Avcı'nın Kültür ve Turizm Bakanı olması da iyi değerlendirilmelidir.

Yukarıda değinilen değerler ve onların bağlantılarının iyileştirilmesi için emek vermiş, katkı yapmış tüm kuruluş ve kişilere şükranlarımızı sunuyoruz.

* Özellikle Alevi-Bektaşî kültüründe yaygın benimseyişe göre Seyyid Battal Gazi'nin soyunun 12 İmamlardan İmam Zeynel Abidin'e; Hacı Bektaş Veli'nin soyunun da Türkistan bağlantılı yine 12 imamlardan İmam Musa-ı Kazım'a ulaştığı kabul edilmektedir.

